

Digitalizálta

**Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár
és Információs Központ**

303352

I. ÉVFOLYAM. 8. SZÁM.

Budapest, 1905. július hó.

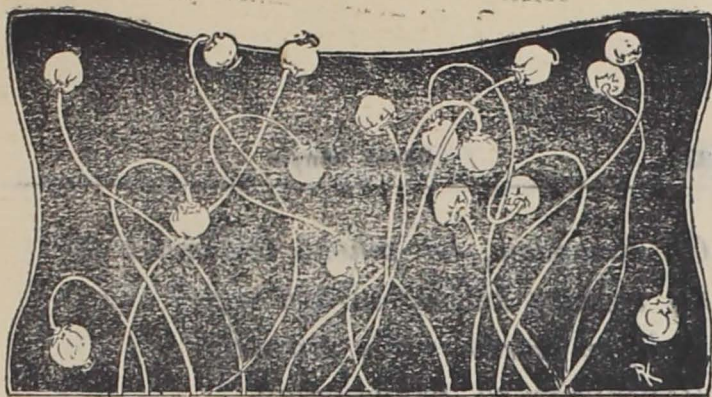
Megjelenik minden hó 1-én.

ERDŐS RENÉE

IRÁSZOK KÖNYVE

Írja, szerkeszti és kiadja: Erdős Renée.

MAGY. AKADEMIA
KÖNYVTÁRA

Nem titkolózom.

Nem titkolózom, óh ne féljete!
Megtudjátok ha újra szeretek.
Idők multán, ha majd csók éri ajkam ;
Elmondom újra hangos, büszke dalban,
Hogy mindnyájan örüljetek velem.
Óh mert hideg és szomorú a föld !
Kevés rajta a dal, a szerelem.
És kevesen értik meg a gyönyört,
A nagy gyönyört, mely imádság és szentség
Mit lélek és test együtt érez át.
Két szív hatalmas összedobbanását,
Két fiatal száj csókokba forrását,
Mely ha remeg, úgy érezi :
Vele megremeg az egész mindenség
S c néma légben izzó dalok kelnek !

Óh elmondom, ha pihenő lelkemnek
Új tavasza kél, új virága nyit!
A légbe szórom piros szirmait
Reményeimnek, vágyaimnak,
Hogy töltse be a fázós sziveket
A melegség, a fény, az illat!
Azt akarom, hogy üdvöm jöttivel
Minden szív az üdvét kívánja.
Azt akarom:

Hogy asszonyi könny vágytól hulljon
Hogy férfi arca kipiruljon
Hogy a fagyos föld keljen nászra
Ha megcsendül nászi dalom.

Ha megcsendül nászi dalom!
Ha még megérem, hogy fejem
Egy kéz — erős, puha, fehér —
Megsimogassa lágyan, melegen,
S a rámboruló komor éj
Csillagözönnel gyúljon ki fölöttem,
Hogy egy szerelmes ajk feligya könnyem
S egy erős vágy lelkemig égjen —
Óh ha megérem!

Most még úgy gondolok rá mint mesére,
Ma még, ha szól valaki róla

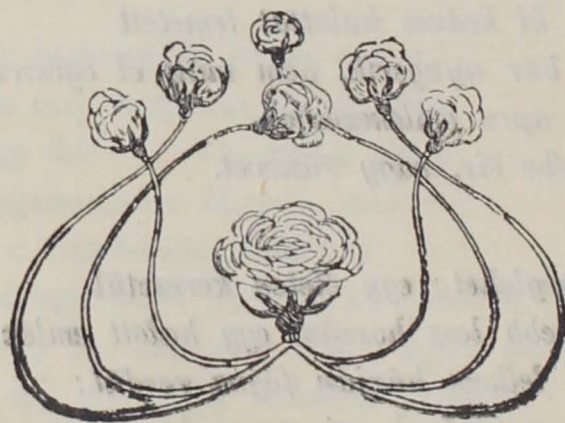
Nemet intek az első szóra.
Ma még úgy érzem magamat,
Mint aki távol vidékekről tért meg
Egyhangú, szürke otthonába,
Hol kötelesség, munka várja,
S lelkén a nagy látások, elmúlt képek
Hangulatok, álmok, emlékek
Idegen ragyogása ég;
S a jelent többé nem találja
Ami körötte van: nem látja —
Csak vissza néz, csak vissza néz.

Most még úgy érzem magamat,
Mint ki kedves halottat temetett
Aki, bár nyugszik, nem múlt el egészen.
Ezer apró emlékezésben
Szemébe sír, vagy ránevet.

És meglehet: egy életen keresztül
Közelebb lesz hozzám egy halott emlék
Mely lelkem húrján fájva rezdül:
Mint a jövőnek színes, gazdag álma.
És ahelyett, hogy útra kelnék
A boldogság felé: itt maradok.
Várva csodára és feltámadásra,

*S nem kell a felvirradó élet:
Csak visszanezék, visszanezék . . .*

*S akkor, hiába tavaszi sugár
Virágcsók, selymes fuvalom:
Nem halljátok többé nászi dalom.
Reám új szerelem hiába vár!
Leszek magányos álmok álmodója
Leszek a gyönyör örök tagadója.
Elmúlt dalok szótlan szerelmese
Egy halott emlék élő hitvese.*

Szent György lovag.

Ponor Endre, mikor az állam megvásárolta a nagy Szent György képét: elment kóborolni Erdélybe.

A havasok alján, a kis móc-falvak között járt, ahol a vázlatkönyvét tele rajzolta sudár nyirfákkal, vadbokrokkal s a magas tetejű vályogkunyhókkal, amik alatt a szegény emberek alázatos és jámbor életet éltek, egyazon levegőt szíván a tehenükkel vagy a sertésükkel.

Nagy volt itt az emberi szegénység és hatalmas, pompával teli a természet.

Ponor a piktör látott oláh asszonyokat fiatalokat, akiknek az ingvállától, keresztül futott a hátán a hideg. Magában azt gondolta:

— Az asszonyon látszik meg legjobban a szegénység. Rajta a legszomorúbb. Őt veri a legkegyetlenebbül. Minden asszonynak pénzt adnék ha volna, hogy tiszta és takaros lehessen.

Egy délelőtt, az erdőkben járva, a fenyvesek között talált egy ütött-kopott keresztet, amely előtt valami furesa gombolyag hempergett a fűben. Nem lehetett tudni micsoda, mert a feje nem látszott. De énekelt különös, kedves madárhangon, tehát bizonyos, hogy asszonyféle volt.

A piktor odament és megnézte.

Először csak két tágra nyílt, ijedt szemet látott, ami körül nagy, fekete hajfelhő rendetlenül libegett.

Aztán látott egy csodálatos, nedves gyermekszáját, ami nyitva volt a meglepetéstől.

A többi csupa erdei virág volt, sárga, kék, fehér, piros. És vad puszpáng és fiatal galyak.

A festő kinyújtotta kezét a csodálatos jelenség felé, amire a kis gombolyag el akart szaladni.

— Maradj csak! kérte. Hadd nézzelek meg!

Tizennégy éves leány volt. Elhanyagolt, piszkos és sovány.

A festő végig nézte a fejétől a bocskoráig amiben a finom kis lábai szinte lötyögtek. De ami hely maradt ott, az is ki volt tömve füvel és virággal.

A festő majd hogy el nem szédült a gyönyörűségtől.

— Mért van rajtad ennyi virág? kérdezte a leánytól.

— Mert ma vasárnap van — felelte az félénken. És én idejöttem imádkozni.

A festő szemei tündököltek. Oly természetesnek találta ezt a választ, hogy fel sem vetődött elméjében az a kérdés, hogy a kis vadóc mért nem mosakodott meg inkább az ünnep tisztelőtére?

— Hol laktok? kérdezte.

A leány a magas tetejű vályograkások egyikére mutatott, ami meglapult a sziklás hegyoldalban.

— A szüleid élnek?

— Meghaltak régen. Betegek voltak. Az öregasszony él csak.

Bizonyosan a nagyanyja — gondolta magában a festő. Aztán oda fordult a leányhoz.

— Gyere, vezess hozzá. Meg akarom látogatni.

Kézen fogta a leányt, aki mindenáron előre akart szaladni és beszélgetett vele.

— Voltál-e már a városban? kérdezte.

— Nem voltam — felelte a leány.

— Szeretnél oda menni?

— Az öregasszony nem enged.

— Hátha én elvinnélek magammal? Eljönnél?

A leány elnevette magát.

Mintha csak azt ígérték volna neki, hogy leszakitnak számára a kék égből egy darabot, hogy abból magának ruhát csináljon. Tudta, hogy ez lehetetlenség.

Ezenközben haza értek.

A festő nagynehezen megértette az öregasszonnyal, hogy semmi rossz szándéka nincs. Magával viszi a leányt, hogy képeket fessen róla. Szűz Máriákat és angyalokat. S ezért hagy az öregasszonynak sok papírpénzt, amivel az azt tehet amit akar.

Az öregasszony homlokán a hideg verejték ült ki a pénz láttára és nem tudta, mitevő legyen.

A leány az alku alatt csendesen ült egy láda tetején és közömbös egykedvűséggel nézte az idegen úr hosszú szőke haját, mintha az egész dolog reá tartoznék legkevésbé.

Az öregasszony már a kezében tartotta a pénzt, sőt szerette volna a kendője alá hamar begyűrni, de még tétovázott.

— Nem bántod őt domnule, úgye? Látod még csaknem gyerek.

A festő az ég felé mutatott, mintha esküt mondana.

— Úgy vigyázok rá, mint a testvéremre. Nem lesz más dolga, csak beleülni egy károsszékre és ülni nyugodtan. Én szép ruhákat varratok neki és abban járatom. A télen eljöhetsz és meglátogathatod. Utiköltséget majd küldök.

Ez valamennyire megnyugtatta a vén asszonyt.

Menten ráfordult a leányra, hogy mért nem hozza rendbe a haját, mit ácsorog tétlen? Mért nem köt kötényt magára. Mit gondol majd ez az úr, hogy milyen lusta és haszontalan teremtés.

— Szolgálónak méisz, tudod — beszélt hozzá gyors, rikácsoló beszéddel. Szép szobákat fogsz takarítani és nagy házban lakol. A télen majd eljövök és megnézem, hogy viseled magad. Ezenközben már kötözte is a kis batyuját a leánynak, aki meg sem mozdult, hogy segítsen neki. Egy nagy virágos kendőt, ami az öregasszonyé volt s amire már régen áhitozott :

lopya kihúzott a ládából és a háta mögé dugta, hogy magával vigye. Mig az öregasszony valamiért kiszaladt a konyhába: hamar a batyúba rejtette. Ezzel készen volt az útra.

Egy kihulló könny nélkül ment el hazulról. Ütközben a vasutig még egy csomó virágot szedett, amit a csöpp kezével szorosan tartott még a vasuti kocsiban is.

*

Eleinte éjjel sokat sirt.

A kecskére gondolt, ami otthon maradt és reggelente hiányzott neki a pásztor-tülkölés, ami föl szokta ébreszteni.

Később beleszokott a helyzetbe. Mert rákényszerítették: megtanult magyarul, de azért néhány szót, midt például „isten“ és „kenyér“ állhatatosan oláhul mondott.

A festő jól bánt vele, csak sokat zaklatta könyvekkel, amikről azt akarta, hogy ő olvassa.

Ez nem volt inyére.

Ülni szeretett. Ha beburkolták fehér vagy halványkék selyembe, a lelke ujjongott a boldogságtól. Ilyenkor a gazdáját is jobban szerette mint máskor, amikor leckéket adott fel neki.

Ha pedig levetköztették: azt se bánta. Egy nagy tükröt állítottak fel vele szemben, abba nézegette magát és mikor a festő munka közben néha azt mondta neki: „gyönyörű vagy“ azt olyan természetesnek találta, hogy meg se

mukkant rá. Maradt a rendes beállításban, egy arcizma se rezdült a dicsérettől, ami akkor már úgy hangzott mint a szerelmi vallomás.

Karácsonyra megérkezett az öregasszony és nagyokat örült rajta, hogy az unokája úgy megnőtt, megszépült.

— Kisasszony vagy — mondta neki — adj hálát az istennek. És szeresd az urat.

Ez utóbbi intelem fölösleges volt. A kis oláh leány szemében a festő az isten fölött jóval magasabban állott.

Hogyisne.

Az isten nem tudott róla olyan gyönyörű képeket festeni, mint ő. Sem olyan szép ruhákat csináltatni neki. Színházba sem viszi és édes-ségekkel sem kényezteti. Ellenben, igaz hogy azt sem kívánja tőle, hogy könyveket olvasson, amiket megérteni oly nehéz, oly nehéz, hogy inkább hazamenne a vályogkunyhóba, a kecskéhez és fölvenné a régi rongyos ruháit, csak hogy azoktól megszabaduljon. Mégis bizonyos büszkeséggel vezette el az öregasszonyt a tárlatra és megmutatta neki a kiállított képét.

— Ezt úgy hívják, hogy Psyche — magyarázta a vén asszonynak.

Az szörnyűködve csapta össze a kezét.

— Hát az mit jelent?

— Nem tudom. Tanítottak rá, de elfelejtettem. Csak azt tudom, hogy Psyche. Mert két éjjel folyton ezt a szót mondtam magamban.

— Aztán ez te vagy? Nincs teneked szárnyad!

— Azt csak úgy csinálták hozzá — magyarázta a leány és hirtelen elbúzta az öregasszonyt a képtől, mert elszégyelte magát előtte, hogy egészen ruhátlan.

*

A Psychét követték Ponor Endre többi alkotásai. Remekmunkák, amiknek hírével a külföldi sajtó is tele volt. Egyik dicsőséget a másik után aratta, aminek legbiztosabb jele az volt, hogy az ellenségei kezdtek felszaporodni. Magányosan visszavonulva élt és dolgozott. Modelek nélkül, mert mindig csak a leányt festette.

Az pedig, mikor a művész egy-egy diadalhírral meglepte őt: álmélkodva nézett rá. Nem igen értette, hogy lehet az ilyesminek örülni. Tanulatlan kis fej volt. Nem fogott rajta semmi oktatás, semmi nevelés.

Már tizenhatéves volt, mikor egyszer megkérdezte a festőtől:

— Mennyi pénzt kaptál ezért a képért, amit most megvettek?

A festőt meglepte ez a váratlan kérdés, de felelt rá őszintén, habozás nélkül.

— Huszezer forintot.

— És te ezt nem tudtad volna megfesteni nálam nélkül? kérdezte újra, rövid gondolkodás után.

-- Aligha — mondta a festő. Ehhez a te fe-

jed kellett. A te alakod, a te szemeid. Ez a kép nélküled sohasem született volna meg.

— És ha én elmennék tőled, akkor te nem lehetnél többé olyan híres ember mint most vagy?

— Ha elmennél —

A festő elsápadt. Soha eszébe nem jutott, hogy ez a leány valaha elmeheessen tőle. Anyyira a magáénak tudta, a jogos tulajdonának, annyira nélkülözhetetlenné lett előtte, hogy lélekzeni sem tudott nélküle. Most megdöbbszent.

Vajjon miért bizott benne annyira?

Mert úgyszólván megvette, mint egy darab színes brokátot, mint egy különös csecsebecsét — pénzen. Mindazáltal szabad és a melyik percben kedve van elmehet tőle, hogy többé soha vissza se jöjjön. És mi lesz akkor vele és a témáival?

Mi lesz?

Az agyán hirtelen átlobbant egy gondolat. Először történt, hogy a leány pénzről beszélt előtte. Ő a tudta nélkül vett számára egy kis takarékkönyvet, amibe havonta 50 koronát fizetett. Jóformán csak annyit, amennyit egy jobb-fajta cseléd is megiszolgál.

Most vádolta magát a fukarságáért és azt gondolta, a leányt talán lekötheti, magánál tarthatja, ha sok pénzt kínál neki.

— Dula — mondta — (ez volt a leány becéző neve) akarod, hogy megosszam veled a pénzt amit kaptam? Tízezer legyen a tied. Tiz-

ezer az enyém. És amikor te már nem akarsz nálam lenni, ez a pénz mind a tied lesz. És azoknak a képeknek árából is, amiket ezután fogok festeni rólad, adok neked. Akarod?

A leány a fejét csóválta.

— Nem. Hanem ha megakarsz jutalmazni, küldd el a tanítónőt a ki ide jár. Nem akarok könyveket olvasni. Nem szeretek.

A festő az ölébe vette. Megcirógatta a hamvas, rózsaszínű arcát.

— És nem fogsz elhagyni engem soha? Itt maradsz nálam?

— Amig el nem kergetsz — mondta a leány és úgy nézett a férfiúra, mintha egy fészület előtt imádkozott volna térden.

*

— Én szerelmes vagyok beléd, Dula. Mit gondolsz? Nem jó volna ha házastársak lennénk? kérdezte egy napon a festő a leánytól.

— Amint akard — felelte az csendesen és a szemeiben fojtott, gyermekes öröm égett.

És akkor egymáséi lettek, egyszerűen, minden komédia nélkül s a férfi a leány kigyúló asszonyiságát látva, azt gondolta magában.

— Most már bizonyos, hogy nem fog elhagyni. Most már örökre és egészen az enyém.

Ezenközben a leány falujából levél jött. A pópa írta, hogy az öregasszony meghalt, el is temették s hogy megmaradt pénzét (vagy há-

romszáz forintot) a templomnak hagyta, amiért is diszes eltakarításban volt része.

— Ez az a pénz — mondta a leány — amit te érettem fizettél, ugy-e?

A férfi elpirult és hallgatott.

— Haragszol? kérdezte a leány? Nem akaralak megbántani. Boldog vagyok hogy nálad lehetek és akkor is boldog volnék, ha eszedbe jutna, hogy pénzért eladj valaki másnak. Mert te vagy az isten és amit te cselekszel az jó.

— Gazember vagyok — mondta magában a festő. Ez a leány, ez a tudatlan, szegény rab-szolga engem megaláz.

Keresett egy módot, amelylyel a leány egyre növekvő fenségét valahogy fékezze saját maga előtt. Egyszerre megtalálta.

— Feleségül foglak venni — mondta a leánynak. De nem így. Becsületesen. Az egész világ láttára. Elmegyünk a paphoz, a templomba, Jó lesz?

— Ahogy te akarod — mondta a leány. Nekem mindegy.

*

És attól fogva, hogy ez a terv a fejébe szökött: újra elkezdte gyötörni a leányt a tanuló-lással.

— Látod — mondta neki — műveltnek kell lenned, hogy azokkal az emberekkel, akik hozám jönnek, beszélgetni tudj. Hiszen te nagyon

okos vagy. Énnekem a legokosabb a földön. De látod a többi emberek mások. Azok engem elítélnék és kinevetnek, ha a feleségem nem hasonlít hozzájuk. Látod az én kedvemért kell, hogy tanulj. Az én boldogságomért.

— Hát mi lesz akkor, ha a feleséged leszek igazán? Mi különbség lesz abban?

— Semmi, csak külsőségek. Hogy a fiúk akik idejárnak kezet csókolnak neked, ahelyett hogy megcirógatnák az arcod. Hogy az úriasszonyok előre köszönnek és hogy te velük egyenlő rangú léssz.

— De hisz ez semmi! nevetett vidáman a leány. Én nem akarom, hogy kezet csókoljanak nekem az emberek. Én mindent úgy akarok, ahogy most van. Ne is mondd többet, ne is mondd, hogy a feleséged legyek.

*

Csak hogy a festő nem nyugodott. Azt belátta, hogy tanítót nem tarthat a leány mellett, hát maga kezdte taníttatni. Nem könyvekből, csak szóval. Úgyszólván lopva, munka és szórakozások közben.

Hanem a leányon nem fogott semmi. Buta volt, a szó szoros értelmében kulturképtelen. Mindent elfelejtett amit egy órával előbb hallott. Nevet, évszámot, cselekményt. A festő sokszor elveszítette türelmét, dühbe borult, sőt

egyszer magánkivül az idegességtől, rákiáltott a leányra, hogy az egész testében összerezzen.

— Nem akarsz — mondta neki — örökre paraszt maradsz, ostoba.

A leány gyönyörű szemei megteltek könnyel és nem felelt.

Lehajtott fejjel ment ki a műteremből, leült egy szögletbe és maga elé nézett.

Nagyon fájt neki a dolog. Szégyelte az ostobaságát. Azt gondolta: legjobb volna ha meghalna, mert elmenni innen nem tud, ha pedig marad, szenvednie kell és ami még rosszabb: szenvedést okozni a férfinak is.

A festő most már sokszor magára hagyta, azt gondolva, hogy ha magában van; kénytelen lesz gondolkodni és unalmában is elővesz egy könyvet. Ám amikor hazatért, a leányt ott találta a fehérneműs szekrény előtt ruhát rakosgatva, vagy harisnyákat javítva. Vagy a tükör előtt, istennői testén egy darab fátyollal amint hozzá fordul mosolyogva és szól.

— Valami nagyon szépet találtam ki, amit megfesthetnél. Nézd!

És előre nyújtotta a fejét s két kecses karját fölemelve a jobb térdét kissé behajlítva, olyan volt mint a sűrűben, gyíkok surranását leső nymphea.

Honnan tudja ezeket a klasszikus pózokat — tünődött magában a festő? Honnan vette? Hogyan jutott eszébe? És miért nem tudja a fe-

jében tartani a legegyszerűbb dolgot? Azt hogy ki volt az utolsó Árpádházi király?

A leány nem panaszkodott, hogy egész délutánokat és estéket egyedül kell töltenie. Tudta hogy éjszakára megérkezik a férfi és magához öleli s hogy reggel énekelve kelnek ki az ágyból és munkához látnak. Óh a munka, gyönyörűség volt ennek a vad, csodálatos lénynek. Úgyszólván ő vezette a festő ecsetjét, a szemeivel irányította a vonalak játékát a vásznon; a pompás testének minden pórusával szolgálatába állt a művészetnek, a művésznek.

Nem ismert tartózkodást, szemérmet, sőt fáradságot sem. Ha a tartása kissé bágyadt volt, ő maga megérezte, rászólt a társára, hogy hagyja abba, amig megpihen. Ilyenkor ő uralkodott, ő parancsolt, ő volt a minden.

A festő egyszer azt is megtette, hogy hazajövet asszonyokról beszélt neki, akikkel együtt volt. Feldicsérte a szellemüket, az okosságukat, a modorukat és az izlésüket. A leány másnap délelőtt magára zárta a szobája ajtaját és semmiféle könyörgésre ki nem jött.

— Menj ahhoz aki neked annyira tetszik. Ő álljon neked. Fesd le az okosságát, a szellemét, a műveltségét, ha tudod.

Meg kellett engesztelni alázatosan, sokszor, míg végre előjött és megbocsátott.

— Soha ezt ne tedd — mondta a festőnek. Soha, tudod, mert különben nagy baj lesz.

Hogy mit értett a „nagy baj“ alatt, azt egyelőre maga sem tudta. Bizonyos azonban, hogy valami képtelen boszú gondolata motoszkált a szűk kis agyában. Olyasmi, hogy a szive elkezd fájni, úgy hogy megreped és akkor meghal. Láttá magát egy szép fehér koporsóban, körülötte égnek a gyertyák. A falujabeli pópa eljön hozzá imádkozni. A férfi pedig, aki úgy bántotta, aki hozzá oly igazságtalan volt, sirni fog, sirni hangosan és a nevét szólítja és a ravatal előtt térdepelve fog hozzá beszélni.

— Dula, kicsi Dulám! Soha többet, esküszöm: soha többet nem bántalak. Csak még egyszer ébredj fel, csak szólj hozzám! Csak meg ne halj. Csak maradj az enyém, kis lányom.

Mialatt ezt a képet látta maga előtt, mialatt ezt elgondolta, a könnyei hulltak és sirt ő maga a piktor helyett és majdnem hangosan mondta:

— Csak meg ne halj! Csak még egyszer ébredj fel. Soha többet nem bántalak.

A festő egyszer rajtakapta ezen a titkos képzeletbeli gyászszertartáson és megütközve kérdezte tőle:

— Miket beszélsz magadban?

Elkacagta magát és kiszaladt a szobából. Az ajtón keresztül kiáltotta be a festőnek:

— Nem én beszéltem, hanem te.

És akár hogy fakgatta őt a férfi: nem adott magyarázatot.

— Megyünk Párisba — mondta egy napon a festő. Tudod mi az? Egy város ahol igazi képek és szobrok vannak. Egy város, ahol a Louvre van. Fogok neked csináltatni egy ruhát, olyan ruhát, amilyent már régóta szeretnék. És elviszlek Meudone-ba és megmutatlak Rodin-nak. És meglátod a Parc Monceaut és a Luxembourg muzeumot és kocsizni fogunk a Boisban.

A leány azt felelte rá:

— Igen.

A festő pedig tovább beszélt terveiről. Hova fognak menni. Hogy fognak dolgozni. Kiket fognak meglátogatni.

— Kell hogy egy kicsit franciául tudj — mondta neki — csak annyit, hogy ne kelljen úgy járnod kelled mint egy siketnémának.

A leány elsápadt az ijedtségtől. Megint tanulni! Mindég, mindég csak könyvekkel foglalkozni. Bibelődni egy idegen nyelvvel, amit soha megtanulni nem fog.

A festő pedig már hozta a szekrényből a francia nyelvtant és egy csomó könyvet, katalógust, amiből a leány kissé tájékozódhasson.

— Ha ezeket megtanulod — mondta neki — akkor, mire megyünk, egészen otthonos léssz és mindent tudsz, hogy hol van.

S még aznap fogadott egy francia kisasszonyt, akinek meghagyta, hogy tanítsa meg a leányt a legszükségesebb tudnivalókra.

A leány egy hónapig rendületlenül tanult,

Ügyszólván éjjel nappal. A festő ez idő alatt nem dolgozott. Lázás örömben járt-kelt, henyélt, előkészületeket tett az utazásra, terveket szőtt, álmodozott és napjában hússzor szerelmet vallott a leánynak.

— Ha téged Páris meglát! Ha én téged ennek a bűvös városnak megmutatlak! Tulajdonképen oda való vagy. Ott van az igazi helyed. Akarod hogy megéljenezzen az utca közönsége mint Oterot és Lyane de Pougit? Hogy a kocsid után megforduljanak a finom arisztokrata asszonyok! Vagy akarsz velem elbujni Versaillesben és ott remekmunkákat csinálni? És sokat csókolózni? Mindent amit akarsz, amihez kedved van én gyönyörűségem.

Magához vonta a leányt, elborította hízelté-
sokkal és nem vette észre, hogy annak az olaj-
barna arcáról eltűnt a gyönyörű pirosság s hogy
az ajka szögletében tanyát vert egy csúnya, gon-
nosz redő. Egy makacs ránc mint sötét tanujele
átvirrasztott, átsírt éjszakáknak, lappangó elke-
seredésnek és tehetetlen nagy szomorúságnak.

*

Egyedül volt otthon és mint ilyenkor rende-
sen — sirt. A kis asztal, a mely előtt ült: el-
volt borítva könyvekkel. De nem tudott olvasni.
A betűk táncoltak, szikráztak, lángot vetettek
égő szemei előtt. A feje fájt. Sápadt volt és
életében először úgy érezte, hogy beteg.

Az előszobaajtón csengettek. Kiszaladt ajtót nyitni. A festő egy barátja jött, egy különös, vad fekete fiú, akit a leány nem szeretett, mert mindig olyan metsző, okos és biztos pillantással nézte, mint bizonyos vadak a zsákmányukat, amely még nincs meg, de amire valamely ösztönüknél fogva föltétlenül számítnak. Jöhet egy óra, egy pillanat —

— Egyedül van? kérdezte a leánytól.

— Egyedül.

— Mit csinál? Sir? Franciát tanul? És Szent György lovag? (Igy nevezték Ponor Endrét barátai.)

— A városban van.

— És maga itthon? Hogy meri egyedül hagyni? Ha maga az én pajtásom volna: zár alatt tartanám. Magára csuknám az ajtót érte? Nem engedném hogy akárki bejöhessen.

A leány vállat vont és nem szólt.

— Ő nem félti magát. Persze! Szent György lovag nagyon elbizakodott. De magát csodálom, hogy kibirja vele! Nem unalmas egy kicsit? Egy szőke férfi, akinek szakálla van — Huh —

Elfintorította a száját és kezével megvetően legyintett.

A leány rábámult.

Nem értette az egész beszédet, csak azt érezte, hogy bántani akarják a férfit aki neki ura és istene.

Felelni akart, valami nagyon erőset és határozottat amivel amaszt megvédje.

De nem volt már hozzá ideje.

A fiu leguggolt elébe a földre és hirtelen megfogta a kezét.

— Tudom ám, hogy magából erőnek erejével, egy grande dameot akar csinálni. Hát ez nevetséges. Ezért megérdemelné, hogy a szép szakálla egy napon kihulljon az utolsó szálig. Magát így kell hagyni ahogy van szép virág, vad havasi virág. Aki magát másmilyennek szeretné látni, az magát nem bírja felfogni. Magát kitanítani annyi, mint kifosztani az egyéni varázsából. És aki azt akarja, az vagy hóhér, vagy egy közönséges nagyfülű állat.

A leány mereven ült s a heves szóáradat alatt nem ért rá gondolkozni. Mégis valahogy jól esett neki, amit a fiú mondott. Akarata ellenére, a hangulatához szólt minden szó. A lelke eleven sebébe vágott.

Ez itt tudja, ő miért sir és miért szomorú. A másik észre se veszi.

— Magát így kell szeretni ahogy van. Aki magát így nem szereti, annak magáról sejtelve sincs és az nem is érdemli meg.

A leány sirni kezdett.

A férfi ráütött a kezére.

— Ne merjen pityogni. Halálos véték a maga szemeivel. Inkább tegyen valami okosat. Valami nagyot és szépet. Valami jó bátrát.

— Mit? kérdezte a leány.

Hagyja itt, jöjjön el velem. Hozzám. Én nem vagyok olyan jó festő mint Szent György úr, de magát *én* jobban meg tudom festeni mint ő. Hát akar? Egy szavába kerül csak.

A leány gondolkozott. Eszébe jutott a nagy út, ami előtt áll. Az idegen ország, ahova mennie kell. Az óriás város, ahol az emberek más nyelven beszélnek, mint amilyet ő ért. Elképzelte a rengeteg muzeumokat, amiket végig kell járnia. A képtárakat, a színházakat, a nagy idegen tömeget. Majd szólnak hozzá és ő nem tud felelni. Bámul és zavart lesz. A társa pedig szégyenkezik miatta és ha egyedül maradnak, szemrehányásokat tesz neki és újból csak könyvekkel kinozza.

— Gyere hozzám — mondta a fiu és fekete szemei csillogva tapadtak a leány remegő ajkára. Ugy foglak imádni mint egy királynőt és ha akarsz vissza viszlek a hegyeid közé és leszek a kedvedért kecskepásztor magam és megesküszöm, hogy soha többé nyomtatott betűt nem olvasok.

A leány mosolygott.

— Hogyan beszélsz te! mondta, és hirtelen elpirult.

— Szeretlek — mondta a fiu. — Gyere!

— Gyerünk — mondta a leány és kilépett a kedvese házából, úgy mint hajdan a kis vályog kunyhóból az öregasszonytól aki fölnevelte és

gondozta. Ment könnytelen szemekkel és bánattalan szívvvel.

Az előszobában egy sarokban nagy chinai váza állt, benne egy csomó pünkösdi rózsa. Azokat meglátta, magához vette és ment.

Ment. Vissza se nézett . . .

*

Éjszaka későn, mikor a festő hazaérkezett, üresen találta a házat.

Kereste a leányt minden szobában, nem hitte hogy elmehetett hazulról, azt gondolta, csak tréfál vele, rá akar ijeszteni. Egyszerre valamelyik sarokból kiront és a nyakába ugrik.

De mikor már vagy husz perczig járt föl és alá egyre kiabálva a leány nevét, amire az választ nem adott: egyszerre félni kezdett, halálosan megrémülni.

Fölcsegette a cselédet.

Az nem tudott semmit.

Ő nem volt odahaza, bevásárolni volt s mire hazajött, már senkit sem talált a lakásban.

A festő homloka permetezni kezdett kicsi gyöngyöket, amiket a fejébe tóduló vérhullám megint felszárított.

Az első pillanatban összevaczogott a foga az ijedtségtől. A másikkban erőt vett magán, fölemelte a fejét és nyugodt csak kissé reszkető hangon szólt, mintha valami kicsi dologról volna szó.

— Majd visszajön — reggel.

De amikor a reggel szót kimondta, annak az értelme hozzácsapódott az agyához mint egy súlyos kődarab. Azt hitte menten szétlocsesantja.

Reggel. Ez a lány egy éjszakát tölt a házon kívül. Ki tudja hol és mikép és mi volt az oka annak, hogy menekült? Hogy tőle futott, akihez a világon egyedül tartozott.

A festőt a lelki-furdalások egész özöne támadta meg e perczen.

— Oka volt reá — gondolta magában — mialatt sirt, őszintén és becsületesen, mint gyermekkorra óta még egyetlenegyszer sem. — Ostoba voltam. Rosszul bántam vele. Kínóztam Uri nőt akartam belőle nevelni. A magam hiúsága miatt gyötörtem, szidtam. El is hanyagoltam azonfelül. Itthon kellett ülnie, míg én künn jártam, az emberek közt. Szegény édes virágom, egyedül volt itthon magában és sirt, mialatt én a társaságban üres bókokat mondatam magamnak üresfejű emberek által és udvaroltam asszonyoknak, akik hogy kis czipője szalagját megoldják, ahhoz is kevesek. És most elment, megunta, belefáradt és elment, itthagytott örökre és most már mi lesz velem?

A festő magamagát sajnálta e perczen, az önző emberek nagy és vigasztalan fájdalmával.

Majd az jutott eszébe, hogy a leány tán hazament a falujába.

De hogyan, mikor összes holmii, kis pénze, ruhája, minden ott volt érintetlenül a helyén?

Úgy a hogy otthon ült, egy lompos kis kék ruhában, pénztelenül, nem mehetett ki a világba. Bizonyos, hogy a városban maradt. S ha igen, akkor reggelig meggondolja a dolgot, megbánja amit tett és hazajön. Reggelre hazajön.

De ennek az éjszakának alig akart vége szakadni. Úgy felöltözve, ahogy volt, végig dőlt az ágyon és aludni akart. Dehogy lehetett. Talált az éjjeli szekrény fiókjában valami álomport, azt is bevette, de még csak el sem álmosodott tőle. A pirkadást leste. A nyitott ablaknál állt és nézett kifelé a műtermet körülövező kertbe. Azon kell keresztül jönnie, ha jön.

És jött. Még reggel öt óra sem volt. Az eső is esett. Sötét volt. Jött gyalog és hajadonfővel és egy idegen kendővel a vállán.

A festő amint megpillantotta, otthagya az ablakot és rohant elébe.

A leány szinte úgy esett be az ajtón, sápadtan, görnyedten.

A szemein látszott, hogy ő sem aludt, hogy egész éjszaka sirt.

Támolyogva roskadt bele egy székbe és lehajtotta a fejét.

— Itt vagy! mondta a festő és eszébe sem jutott, hogy szemrehányásokat tegyen a leánynak. Megfogta mind a két karjánál fogva, rázta, magához szorította, meg eleresztette, miközben folyton ezt a két szót mondta:

— Itt vagy. Itt vagy.

— Igen — felelte az csöndesen. Visszajöttem.

— Mért mentél el? Hogy tudtál elmenni?

— Nem tudom. El kellett mennem. Nagyon sokat sirtam. Szenvedtem. Magam voltam. És elmentem.

— Ezt tudtad tenni? Velem? Éjszaka idején elmész?

— Nem temiattad — mondta zokogva a leány. A könyvek miatt. Én tudom. Nem érdemlem meg a te jószágodat. Téged szeretlek. Nagyon szeretlek. De az a nagy város, ahova veled kellett volna mennem. És én ott ostoba lettem volna. A sok előkelő nép között. És te szégyeltesd volna magadat miattam, hogy én vagyok a feleséged. Erre gondoltam. És még másra is. Hogy nem vagyok tehozzád való. Aztán jött az a — csak a keresztnévét tudom — Pista — a Pista. A te barátod, az a fekete. Annyi mindent beszélt össze vissza. És hitt magához és mondta:

Szent György ur nagyobb festő mint én, de én magát jobban meg tudom festeni. És fogta a kezem, itt, és elmentem hozzá.

— Szerencsétlen!

— Igen, elmentem. Nem volt senki, aki mondta volna, hogy ne menj. Ez nem illik. De később hogy ott voltam, magamtól éreztem. Nem is ettem vacsorát, semmit, csak sirtam és vissza akartam jönni. Ő meg rám esukta az aj-

tót. És akkor azt gondoltam, ha te még magadhoz veszel egyszer, soha soha el nem megyek tőled. Ha böttal versz is, ha akárhogy. De most olyan fáradt vagyok.

A festő magához huzta a leány fejét, és sirva simogatta.

— És éhes is vagy ugye?

— Éhes is, igen — mondta az és egy nagy könnyecsepp leszaladt szemétől egészen a szájáig.

Ez olyan bájos volt, hogy a festő, aki látta, egészen felvidámodott tőle.

— Én megbocsátok neked — mondta nagy-lelkűen. Magam is hibás voltam ebben a dologban. De ezután mégis minden másképp lesz. Csak most, csak ezen az éjszakán tudtam meg, mim vagy te nekem. Ha én azt elmondhatnám! Tudod-e, hogy szinte éreztem, amint kiszáll lelkemből az alkotó erő. Úgy voltam, mint a kinek a kezét levágták. Úgy voltam, hogy azt hittem soha többé egyetlen képet sem fogok festeni.

A leány megcsókolta a kezét.

— És pedig tudtam, hogy visszajössz. Lehetetlenség lett volna vissza nem jönnöd. Ezt éreztem. Azért vártalak az ablaknál. Kellett jönnöd. Érted ezt?

Összecsókolták egymást, forrón, erősen, mint talán még soha.

— Feküdj le — mondta a férfi — hiszen fázol! Át vagy ázva. Olyanok a kezeid, mint a

jég. Főzetek neked theát. Én is éhes vagyok. Kell reggelit ennünk. Aztán aludnunk egy nagyot. Tudod drágám, szinte örülök rajta, hogy ez történt. Legalább okultam belőle. A harisnyád is nedves. Szegény kicsikém, még megbetegszel.

A leány lefeküdt az ágyba és ott evett mihén, éhesen, miközben lassan átmelegedett, az arca is kipirult és az ijedt tekintete valamivel nyugodtabb lett.

A férfi a nedves haját törülgette, úgy bánt vele, mint egy esővert madárfiókkal. Mikor már jóllakott, betakarta fülig és leült mellé az ágy szélére.

A leány fáradt volt. A szemhéjai lecsukódtak. Nem is volt kedve a férfi arczába nézni. Nem mert, nem tudott. Noha az már ekkor vidám volt. Tréfált vele, csókolta és azon volt, hogy az új impresszióit közölje vele, a leányról és saját magáról. De a leány csak alig hallgatott oda. Csukott szemekkel feküdt, tompa különös kábulatban. A füleiben zúgást érzett és a lábai még mindig fáztak. Gyakran tudtán kívül, nagy sóhajtások szakadtak föl melléből, aztán egy kicsit nyöszörgött, aztán elaludt.

Vagy egy óra múlva érzi, hogy rángatják. Fölriad s a festő sápadt, ijedt arczát látja a feje fölött.

Te Dula — mondta az halálra váltan, mialatt az ajkai reszkettek most jutott eszembe valami rettenetes dolog. Nem csinált rólad az a gaz-

ember valamit? Egy kis vázlatot, akármit. Nem mondta, hdgy ülj neki. Nem akarta a fejedet skurzban? Mindég erről prézsmitált előttem. Mondd meg igazán. Nem rajzolt rólad semmit?

— Nem — mondta a leány röviden és összeszorította az ajkait, mint akinek ennél több mondani valója nincs.

— Esküszöl? Meg mersz rá esküdni?

— Esküszöm — mondta a leány és bele temette homlokát a párnákba.

— Hála istennek — sóhajtott fel a festő megkönnyebbülten. Ettől féltem. Mert mindig kunyorált, hogy adjalak neki egy délutánra. Én persze megtagadtam. Még mit nem.

És most már ő is lefeküdt, hogy aludjon egyet, a nagy, viharos éjszaka után. A magasra vetett párnán feküdt a szőke finom feje; a hosszú szakállával, a kínosan gondos szakállával.

A leány egyszer rápillantott és hirtelen az jutott eszébe, hogy igazán nagyon hasonlít Szent György lovaghoz, de nem ahhoz, amit ő maga festett, hanem az igazihoz, ami odahaza van a kis havasi falu fatornyos oláhtemplomában s akinek kezében a különös alakú lándzsa, amivel, valamely véletlen esély folytán nem bele a szörnyeteg testébe, hanem melléje szúr.

A jó ég tudja ki mázolhatta és mikor, az ócska és esetlen kis képet.

A leány anélkül, hogy igazában tudta volna, hálás volt Szent György lovagnak azért az ügyetlenségeért . . .

Asszonyi levél.

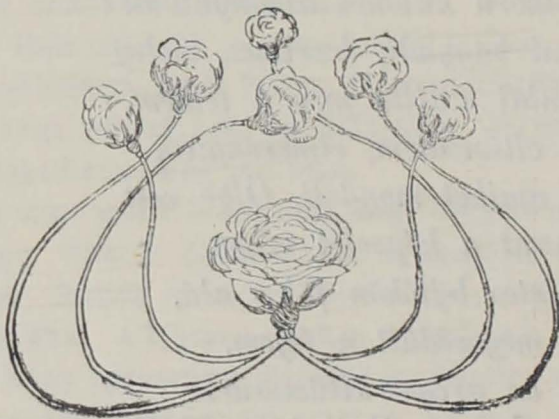
Köszönöm a piros rózsákat.

*Tegnap hogy elment s én magam maradtam
a szomorú különös alkonyatban :
valami bágyadt, érzelmes, meleg
hangulat szállta meg a lelkem.
Csak eltűnődtem, elmerengtem
azon amiket mondott. Ölbe vett
s rohant a képzelet velem
szédületes lejtőkön föl s alá,
amig megszárdult a fejem,
amig az arcom kitüzesedett.
Akkor helyemről ijedten fölálltam,
akkor kitártam jól az ablakot,
s a hűvös alkonyati szélnek
odatartottam az arcom, a vállam
s ez lassanként megnyugtatótt.*

*Ma jó kedvem van. Kora reggel kaptam
a levelét. Óh, ennek a levélnek
megint minden sora ellenem lázad !*

*Ne irjon így s ne szenvedjen miattam.
Most ne. Később. Lesz módja rá elég —
Irnék többet, de hisz látom ma még.*

Köszönöm a piros rózsákat.

Küzdelmek.

Egy este a vizparton sétáltak — ott, ahol munkások a fákat kivágták, hogy sineket rakjanak helyükre a vasút számára.

A férfi leült az egyik kidöntött fatörzsre és a vízbe nézett.

Az asszony, mint egy szobor mereven állt meg előtte és várta, hogy szóljon.

— Menj el innen — mondta kis idő múlva a férfi — itt téged nemsokára bántani fognak. Eredj el messzire, hogy soha a neved az én nevemmel együtt ne emlegethessék. Az asszony, akinek én egyszer megfogtam a kezét — rossz attól a perctől.

— Én a kezébe teszem a kezem — mondta mosolyogva az asszony — én nem félek a rosszaságtól.

— Attól sem, amit az emberek gondolnak felőled?

— Attól sem. Csak a hazugságtól félek és attól a szenvedéstől, ami a hazugságból származik. Ha elmegyek innen — a hazugságba megyek. Mert csak itt jó nekem, ahol te vagy. Itt szeretek lenni. És ha az emberek bántani fognak, az nekem nem lesz szenvedés, mert

érezni fogom lelkemben az igazságot, az erős parancsoló igazságot. Én itt maradok.

— Eredj el innen — mondta a férfi. — Én foglak bántani, ha ők nem. Soha sem volt boldog az aki az életét az életemhez kötötte.

— Kik voltak azok?

— Asszonyok. Jók és kevésbbé jók. Szelidek, önfeláldozók, erősek és erőszakosak, ahogy épen jött. Mind szenvedtek miattam.

— Én nem fogok szenvedni — mondta az asszony — én olyan vagyok egymagam, amilyenek ők együttvéve. — Meglátod, hogy én más vagyok.

— Ha szeretsz engem — mondta a férfi — olyan vagy épen, mint ők.

— Ha szeretlek! De ki mondja, hogy szerelem ez? Nem kívánok másutt lenni, mint ahol te vagy. A hangod, a beszéded a legkedvesebb nekem, a te alakod és fejed a legismerősebb a földön — tehát melletted érzem magam legjobban. De ne mondjuk, hogy ez szerelem. Nevezzük rokonságnak és maradjunk egymás mellett.

— Én úgy fogok bánni veled mint a többi asszonynyal — felelte a férfi — előre mondom: egy szikrával sem tartalak többnek és becsebbnek, mihelyt az enyém lettél.

Az asszony vállat vont.

— Az én értékemet nem a te becslésed határozza meg. S nem az a tény, hogy másoké-

hoz hasonló sors jut osztályrészemül. Minden ember külön cselekszik, akármilyen egyformák is — kívülről nézve — az emberek cselekedetei és téged függetlenül lehetek jó vagy rossz, mert a te egyéniségedtől az én egyéniségem ment marad — amíg csak egyéniségem van.

— És ha elveszited?

— Semmit sem veszitek el, aminek erősen tudatában vagyok s amit magamban szeretek. Ami bennem és általam született és fejlődött, amit én teremtettem meg. Amiket bennem lerombolhatsz, kicsi és jelentéktelen értékek. Ami bennem becses és nagy: elérhetetlen.

— De ha szeretsz engem, nem szabad hogy külön értékeid legyenek. Mindened nekem kell adnod.

— Csak azt adhatom neked, — mondta az asszony — ami önként áthódol hozzád. Semmit erőszakkal el nem tudsz tőlem venni.

— Úgy beszélsz mint egy ellenség, nem mint egy szerelmes asszony.

— Úgy beszélek mint egy ember. A te lelkedhez úgy vonzódik a lelkem, mint kicsi didergő madárfiók a naphoz. Tenálad fölmelegszem. A te közeledben többnek és nagyobbbnak érzem magam. Ezért kötelességem — értsd meg, nagy, komoly, emberi kötelességem, hogy belevegyelek az életembe. Az ösztönöm azt mondja: általad tökéletesebb leszek s nekem kötelességem engedelmeskedni az ösztönömnek.

— Az enyém akarsz lenni? — kérdezte a férfi.

— A tiéd? Nem. — A magamé. De nem vetek korlátokat a vágyaid elé, ha azok az én vágyaimmal találkoznak. De ez semmi. Az a lényeges, hogy mivé alakul át a lelkem ebben a rokonságban. Hogy két vagy három esztendő múlva milyennek látom magamat.

E szók után az asszony erős forró kezét rátette a férfi vállára és lehúnyta a szemeit.

— Te reszketsz — mondta a férfi.

— Segíts nekem — susogta az asszony — a magam keresésében, Segíts, segits abban, hogy megtudjam, mennyit érek és ki vagyok. Kell, hogy több legyek a többi embernél — de hogy mennyivel több: ezt kell tudnom. A látás felé, az igazság felé vezess engem. Vezess engem — magamhoz.

*

Három év múltán újra arra vették útjokat, a hol ez a beszélgetés folyt.

A vizet már akkor magas töltés vette körül. A vasút ott robogott el a töltés fölött. És az erdő helyén házak voltak, amiknek ablakaiból a késő esti órákban kicsillogott a lámpavilág.

— Mekkora változás — mondta a férfi, — mikor kiszállt a kocsiból és az asszonyra nézett.

— Mekkora változás! — mondta az ragyogó szemekkel és gyönyörködve nézett körül.

— Miért kívántad, hogy idejőjjünk? — kérdezte aggodalmasan a férfi — mi hozott ide?

— Nem tudom — felelte zavartan az asszony.

— Valamit akarsz mondani nekem, de nem tudod hogyan mondd, ugy-e?

— Valamit akarok mondani neked. Valami nagyon szépet és melegeget, amiben benne legyen egész hálám és egész hozzád való szerelmem.

— Milyen volt ez a három esztendő, amit egymás mellett töltöttünk — ha elgondolom istenem — sóhajtott a férfi.

— Három nyár, ami közé nem esett ősz, tél és tavasz. Egymást követő három aratás. Nekünk adta az Élet legszebb termését. Mi voltunk a legerősebb, legszebb aratói a nyárnak.

— Boldog vagy? — kérdezte a férfi.

— A Boldogság vagyok — mondta lelkesülten az asszony, — mert eszembe jut minden, amit három esztendő előtt e helyen mondtam; az akkori vívódásaim, kétkedéseim, az akkori elindulásom — és látom, hogy jó irányban indultam el s útköztem meggazdagodtam és azt részben neked köszönöm.

— Megaláz engem, ahogy hálálkodol — mondta a férfi — hagyjuk ezt. Én szerettelek téged és szenvedtem miattad és neked adtam mindenemet anélkül, hogy tőled bármit is elvehettem volna.

— Ez hálátlanság — mondta elpirulva az asszony. — Nem voltam-e a tied ?

— Csak addig, csak arra az időre, míg a véred egy szikrája lobbot vetett, vagy szeszélyből vagy jóságból. De én szerettelek szenvedélyvel, mohón és szünetlenül. Én csókoltalak és magamba fogadtalak és minden, ami bennem külön élt addig: beleolvadt ebbe a nagy szerelembe. Mig te azalatt tanultál. Tanultad az életet, engem, magadat és vizsgálódtál és megmérte a mámort, mennyivel lettél általa gazdagabb. A nagy kábulatokat józan gyönyörködéssel élted át. Magadba néztél, a lelkedbe és megállapítottad szinte napról-napra, mennyivel vagy közelőbb az eszményi emberhez. Őh és én voltam a te kísérleti emberanyagod és azért, mert lelkem, testem, minden tehetségem szolgálatodba adtam — engedted, hogy szeresselek. Soha, soha nálad gonoszabb, kegyetlenebb, önzőbb asszonyi teremtetést nem hordozott a föld !

— Miket beszélsz ? — mondta ijedten az asszony. — Miért mondod ezeket most — egyszerre ?

— Óh ha tudnád mily régóta akarnak kitörni belőlem e szavak ! Hányszor lobbant fel bennem a harag, hányszor háborgott bennem lázadás ! De most végre beszélek. Igen, be kell látnom, hiába volna tagadnom, te vagy az erősebb, te vagy a tudatosabb, te vagy a több.

Azok közül az asszonyok közül való vagy, akik hiába akarnak jók, szelidek és alázkodók lenni: ők alázzák meg a férfit, annál az energia-fölöslegnél fogva, ami bennük van. Ez a fölösleg teremtette a nagy, a hatalmas és kicsapongó királynőket a múltban s ez tombol az újkor asszonyaiban is, azokban, akik magukat keresik. Ez van benned is és tette, hogy fölibém kerültél a férfi fölé, akinek pár őse már elpazarolta az energia-fölöslegét, te, aki kulturátlan talajból pattantál ki színes, erős és túlfinomult emberré. Te, akinek a nagyapja tán olvasni sem tudott még: te éhes vagy mindenre, amit körülötted nagyot, becsest látsz és a lelkedbe innál minden fényt, erőt, minden bájos és meleg sugárzást, ami a világon van. Te vagy az asszonyok legveszedelmesebbje, mert telhetetlen vagy a szerzésben, hogy a lelkedet meggazdagítsd. Hetaira vagy még is, magadat sokszor egymásután elajándékozó a Szépnek és ahány változata van, annyiszor csalog meg vele az igazi párod — a férfit. Én pedig azért, mert ilyen vagy — elhagylak téged. Ha a lelkem elvérzik bele, ha a sirba visz is — elmegyek tőled. Mert nincs csúnyább, megalázóbb, szégyenletesebb, mint amikor egy férfi, aki valaki: szolgája, rabja, eszköze egy asszonynak, aki nálánál is több.

— De én — szeretlek téged — mondta az asszony és ijedten nyúlt a férfi keze után —

értsd meg, hogy szeretlek és amiket mondasz, rémlátások. Hidd el, hogy nem így van. Nem a magam feltalálása tett boldoggá, hanem az, hogy szerettelek téged. Hidd el nekem.

— Te csalod magad — mondta a férfi keserűen. Óh hogy csalod magad. Az igazság, hogy még e percben szükséged van reám, de kevés idő múlva úgy érzed, semmit sem adhatsz többé neked és akkor elküldenél magadtól. Én ezt nem várom be. Most megyek.

— De —

— Most megyek. Ne nézz utánam. Ülj be a kocsiba és menj oda, ahova akarsz. Isten velünk.

S a homályos úton megindult a férfi egyedül be a város felé.

— De én szeretlek — kiáltott utána az aszszony — aztán hirtelen visszakapta a szót.

— Igaza van — gondolta magában. Jobb ha elmegy most, mintha később. —

Mégis, a szive összeszorult —

Úgy érezte, az élete boldogságát viszi magával, amint megy lassú, imbolygó lépéseivel.

A gyönyörű nyár, a gazdag aratás jutott eszébe és hirtelen megborzongott valami fagyos fuvalomtól, ami messziről, igen messziről arcába fúta az eljövendő telek hidegét.

Mögötte a kis őrház előtt hirtelen kigyúltak a lámpák. Távolról hallatszott a közeledő vonat döbörgése.

Most megigazitotta magán a köpenyt és elszántan, de kissé fázva ült be a kocsijába.

Könny.

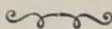
*Magam sirásra ritkán gerjedek.
S ha sirni látok mást: elfog a szégyen.
Nem szép a könny — csak kis gyermek
[szemében
Tört játékszerén aki kesereg.*

*Nem szép a könny. Rútít és megaláz.
De ha ezüstös aggot sirni látok:
Magának a bánatnak megbocsátok.
Gyermeknél, aggnál meghat a sirás.*

*Ott égig nő egy semmis kicsi ok
S szívet eltöltő nagy keservbe árad —
Itt egy könnycseppben emberöltő bánat
Öröm, reménység emléke zokog.*

*Szép mindakettő, halvány, tiszta, szent.
De ez a múltba sir, az a jövőbe.
Ki a jelennek bátor küzködője:
Szenved, csatáz, de könnyet sohasem ejt.*

*Magam sirásra ritkán gerjedek.
Óh én már jól tudom, hogy elpihennek
Nagy viharok, nagy álmok, nagy szerelmek,
S hogy eltörnek a kis játékszerek . . .*

JEZABEL.

— Regény. —

Oh ha megvolnának kincseim, miket
léhán pazaroltam egykor! A kincsek me-
lyekért embereket ölettem és vásároltam.
Jezabel királynő kincsei ha megvolnának!
Hogy adnám nektek szegény éhezők, sze-
gény sápadt, görnyedt proletárok! Hogy
lennék veletek egy testvér, ha maga-
tok közé fogadnátok. Mert nem vetem
meg immár a szegénységet. És megtanul-
tam az irgalmat és szeretlek titeket, akik
sirtok és szenvedtek.

*

Olvasom a könyveit és áthat a kiuyi-
latkoztatás szelleme.

Széditően nagy ez az ember.

Ebben az országban a legnagyobb. Soha
igazságot nagyobb művészettel meg nem
irt még senki. És reszketek a bátorságától,
én a vad erő és bátorság maga: leború-
lok az ereje előtt.

Most látom csak milyen kevés vagyok ahhoz, hogy ember legyek. És milyen parány hozzá képest, aki pedig nem akar többnek mint embernek látszani.

Olvasom a könyveit és magamban kimondom a nevét hússzor egymásután.

— Jávor Illés.

És hozzá teszem.

— Próféta!

És kezembe rejtem az arcom és zokogok a gyönyörűségtől, attól, hogy valami közöm van hozzá. Hogy ma, holnap, egy óra múlva talán, itt lesz és megsimogatja a kezem, az arcom. De hiszen ez nem minden!

Ez az ember engemet szeret.

A legemberibb a legerősebb szerelemmel!

Hiába tilt el magától! A szeme szögletén, az ajka vonalán ott reszket a vágy, az örök isteni és állati. És hiába rejtőzik előlem nagy kötelességek bástyái mögé: érez engem ott és mindenütt és engem érez legigazabban, legerősebben.

Én pedig imádom őt, mint egy szolgáló.

E m l é k e k.

Jött az asszony, aki már egyszer itt volt, a különös idegen asszony és mint tenni szokta: lekuporodott a földre, hogy ott beszélgessen velem.

Ezuttal titkos örömtől sugárzott az arca, fölneézett rám és azt kérdezte:

— Szeret, úgy-e valakit? Az másképen nem lehet.

— Miért mondja ezt? kérdeztem tőle.

— Mert olyan szelid most a szeme, amilyennel még nem láttam. Az ember ha szeret: átszellemül a vágytól, hogy jó legyen.

Megsimogattam a fejét és éreztem hogy szökik arcomba a vér.

— Higyje el, moudtam neki, semmire soha úgy nem vágytam, mint most arra, hogy jó legyek.

És gondoltam magamban.

— Hogy lehettem oly nyomorult, hogy belenéztem egy férfi szemébe, mielőtt ez eljött volna? Ezért megérdemelném, hogy a meztelen testemet szöges ostorral verjék addig, míg bennem a testi emlékezés

el nem vész. De hiába ez meg van. Ha a lelkem nem is érzi, óh a vérem nem tagadhatja meg a történetet, amelyet átélt. Én szegény halottam ki ezt hallod, ne neheztelj érte.

*

A férjemről beszélgettem vele. Ő ismerte és olyan hangon beszélt róla, mint egy kedves jó gyermekről.

— Magát rejtegette, nem mutatta, féltette. Hogy éltek együtt?

— Jól — feleltem én — ő hozzám verseket irt és elolvasta. Falun éltünk egy kis házban. ahol kert is volt. Nagy virágos kert. Ő szerette a virágokat. Én pedig a réten jártam, lepkékre vadásztam. Nagy lepkéket, a legnagyobbakat otthon kivégeztem, ha ő nem látta. Istenem, unatkoztam és mindég egyedül voltam és könyvek között. Az életből nem láttam mást, mint holt fekete betűket. És egy öregasszonyt, az ő anyját, aki ellátta a házat.

— És az urát — vetette közbe ő.

— Őt. Igen.

— De vajjon ő látta-e magát?

— Igen — feleltem büszkén — és királynőnek látott.

— Képzelem. Elkapatta, kényeztette.

— Szenvedett miattam. Éjszakákon keresztül sirt azon, hogy nem gazdag és nem vehet körül tündökléssel, pompával. Én odalopóztam az ágyához és megsimogattam. Ő pedig így szólt: „Eredj, eredj, nem vagyok méltó hozzád.

— És akkor?

— Hogy megnyugtassam; egy szál gyertya fényénél elkezdtem táncolni neki és daloltam hozzá, hogy lássa, hogy jókedvű vagyok.

— Milyen táncz volt az? kérdezte ő.

— Ő úgy hívta szegény: haláltánc. Mert a végén a torka kiszáradt, a homloka lüktetett és —

— Értem. Szegény! Te aztán kitáncoltad őt a világból.

— Nem tudom. Ha te mondd, bizonyára igaz.

— Ő nem mondta?

— De mondta ő is. Azt hittem tréfál, udvarol.

— Ezért megfoglak büntetni téged.

— Hogyan? kérdeztem tőle.

— Táncolnod kell előttem is. De én majd hidegen nézlek.

— Akarod? Táncolok.

A szivem dobogott mikor ezt mondtam és futottam a szekrényhez, hogy elővegyem a nagy fátyolt. Egy cyklamen bokor virágait mind letéptem, hogy a hajamba tűzzem.

De ő hozzám lépett és megfogta a kezem.

— Ne most — mondta kissé reszkető hangon. Majd máskor.

Én szomorúan visszatettem helyére a fátyolt és a virágokat egy sarokba dobtam.

Ő pedig belenézett az arcomba és így szólt:

— Azt hiszem most gyűlölsz engemet.

*

Az idegen asszony hasonlít egy rab-szolganőre, akit atyám házából vittem Szamariába. Emlékszem, kedvese nem volt. Nem engedte, hogy férfi hozzá érjen, egész nap a szobámban ült és fátyolokat

himzett és palástokat a házi bálványok számára. Egyszer hálából odaajándékoztam őt két katonának, akik a harcban nagyon hőiesen viselték magukat. És ő a két katonát egy éjszaka megölte és visszajött mint leány és szó nélkül leült a sarokba és folytatta a himzést ott ahol elhagyta. Tisztasági fogadalmában boldog volt és elégedett és soha szerelemre nem vágyott. Negyvenöt éves volt, mikor szirusi rabszolgákat hoztak a palotába. Volt köztük egy fiatal huszonkét esztendőös fiú. Abba beleszeretett és mert az nem akart tudni róla, a fátyolból hurkot kötött magának; a nyaka köré csavarta és egy majomnak adta a hurok végét. A majom addig rángatta a hurkot, míg őt meg nem fojtotta. Bendazának hívták, nagy kerek szemei voltak és kékesfekete haja, akár csak ennek. Hátha ő volt, csakugyan?

Folytatom.

MTA
1826 K

Budapesti takarékpénztár és Orsz. Zálogkölcson Részvénytársaság.

Befizetett tőke 10 millió korona.

Központi irodái VI., Andrásy-út 5. sz. alatt.

Elfogad betéteket: takarékpénztári könyvekre, pénztárjegyekre és folyó (Cheque) számlára. Leszámitol váltókat, előlegeket ad értékpapírokra.

Zálogüzleteiben,

IV. ker., Ferencziek-tere 4., IV. ker. Károly-körut 18. sz., VII. Király-utca 57. sz. VIII. ker. József-körut 2. sz., VIII. Üllői-ut 6.

Pénzelőleget ad: értékpapírokra, arany és ezüst tárgyakra, ékszerekre és régiségekre a legelőnyösebb feltételek mellett.

A magyar királyi osztálysorsjáték főelárusító helye:

VI. Andrásy-ut 5.

Első Leánykiházasítási Egylet m. sz. Gyermek és Életbiztosító intézet. Budapest. VI. Teréz-körut 40—42. (az intézet saját házában) Alapított 1863-ik évben.

Díjtartalék 1903. decz. 31. K. 11,000,000

Biztosított tőke " " 50,000,000

Eddig kifizetett tőke " " 8,000,000

Az intézet az ember életére minden szokásban levő módokat szerint a következő biztosításokat vállalja el.

Kiházasítási biztosításokat;

Járadék biztosításokat;

Fiu biztosításokat u. m.: tanulmányi, katonai és nagykorúsági esetekre;

Családi biztosításokat;

Vegyes biztosításokat élet és halálesetre;

Biztosításokat két ember életére.

Az intézet legelőnyösebb feltételek és a legmérsékeltebb díjszabások mellett a havonkénti fizetések kedvezményét is nyújtja.

Ismertetővel, tervzetekkel és mindennemű felvilágosítással készséggel szolgál ugy az intézet igazgatósága, mint az egyes vidéki ügynökségek.

„Árpád“-nyomda Budapest, VII., Valeró-utca 9.

MTA
1826 K